EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Sosiaali- ja terveysvaliokunta

LAUSUNTO

23.9.2024

EOAK/5001/2024 SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN SELVITYSPYYNTÖ VUODEN 2024 VIREILLE TULLEISTA TOIMEENTULOTUKIASIOISTA

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta pyysi käsitellessään Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta 2023 vielä lyhyttä selvitystä toimeentulotukea koskevista kanteluista ja muista yhteydenotoista siltä osin kuin ne ovat koskeneet asumismenoja.

Ilmoitan valiokunnalle kohteliaimmin seuraavaa.

Toimeentulotukikantelujen määrä on kuluvana vuonna jatkanut kasvuaan. Vireille on tullut 20.9.2024 mennessä 341 asiaa, kun vuonna 2023 toimeentulotukikanteluja tuli vireille koko vuonna 322.

Kantelujen lisäksi (tai asemasta) toimeentulotukiasiakkaat ottavat entistä useammin yhteyttä puhelimitse saadakseen neuvoja oikeudestaan viimesijaiseen toimeentulotukeen. Puheluja ei tilastoida, mutta niitä tulee kanslian virkamiesten arvion mukaan lähes päivittäin. Suulliset yhteydenotot ovat koskeneet valtaosin kohtuullisten asumismenojen hyväksymistä, tulojen huomioimista (laskennallinen ylijäämä ja ns. fiktiiviset tulot) sekä perusosan alentamista.

Päätöksentekoharkinnassa ei enää 1.1.2024 voimaan tulleen toimeentulotukilain 7 a §:n muutoksen johdosta oteta huomioon – sillä tavoin kuin aikaisemman asumismenoja koskevan säännöksen osalta oli mahdollista – asiakkaan todellisia mahdollisuuksia saada vuokrattua asuntoa Kelan vahvistamilla (valtioneuvoston asetuksella vahvistetuilla) hyväksyttävillä kustannuksilla.

Asumismenoja koskevia suoranaisia kanteluja on tullut vireille vajaat 30.

Asumismenoja koskevat kantelut ja suulliset yhteydenotot ovat koskeneet mm. tilanteita, jossa toimeentulotukiasiakas on asunut vuosikausia omassa

vuokra-asunnossaan ja on nyt saanut kehotuksen muuttaa uuteen halvempaan asuntoon.

Toimeentulotukiasiakkaat ovat kanteluissaan ja yhteydenotoissaan kertoneet, ettei paikkakunnalta ole ylipäätään saatavissa Kelan edellyttämää kohtuuhintaista vuokra-asuntoa ja että yksityisillä vuokramarkkinoilla yksinäisellä tuen hakijalla tai yksinhuoltajalapsiperheellä ei ole kilpailutilanteessa juurikaan mahdollisuuksia menestyä asunnon saamisessa.

Varsinkin pääkaupunkiseudulla julkisen tuotannon asuntoja on voitu jonottaa jo pitemmän ajan.

Kela edellyttää, että tuen hakija voi hakemuksessaan osoittaa, että tuen hakija on aktiivisesti hakenut yksityisiltä markkinoilta asuntoa. Kanteluissa ja yhteydenotoissa on kerrottu, ettei mikään selvitys tunnu riittävän Kelalle ja että päätöksenteossa viitataan etuovi.com-sivustoilta saatavaan tietoon vapaista asunnoista.

Kela myös edellyttää, että asunnon hakija ei aseta ehtoja asunnon haulle (esimerkiksi sijainti).

Oikeusasiamiehen kansliaan eri tavoin yhteyttä ottaneilla toimeentulotukiasiakkailla ei ole ollut yleensä tietoa toimeentulotukilain 7 a §:n erityisistä perusteista hyväksyä suuremmat asumismenot.

Koska oikeusasiamies ei voi muuttaa viranomaisen ratkaisuja ja asian (hyväksyttävät asumismenot) tutkiminen kuuluu viime kädessä hallintotuomioistuimelle, on kanteluvastauksissa selvitetty asiaa koskevia toimeentulotukilain säännöksiä, ohjattu asioimaan hyvinvointialueen sosiaalitoimessa täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen saamiseksi, ohjattu yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa arvioimaan mahdollisuuksia toimeentulotukilain 15 §:n lausunnon antamiseksi sekä ohjattu käyttämään ensisijaisia muutoksenhakukeinoja.

Apulaisoikeusasiamies
Mikko Sarja

Esittelijäneuvos
Tapio Räty

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.